

खंडाळ्याच्या शेतकऱ्यांशी सुसंवाद

प्रसंग- खंडाळा येथील शेतकऱ्यांशी शेतीविषयक सुसंवाद

दि. ००-००-००००, स्थळ - जैन हिल्स, जळगाव

स्वातंत्र्यानंतर शेतकऱ्यांसाठी प्रत्येकाने जमेल तेवढे व तसे केलेच. कोणी बोलले, कोणी काम केले. पी.व्ही.सी. पार्डप, ठिबक, हरितगृहे, उती संवर्धन, फळप्रक्रिया, वनशेती, सामाजिक शेती, औषधी वनस्पती लागवड, वनएरंड, जैववायू, जैवखते या मार्फत देशातील शेतकऱ्यांसाठी तन-मन-धनाने झोकून देणाऱ्या श्री. भवरलाल जैन यांना केवळ एवढ्याने समाधान वाटत नाही. ते ज्यांच्यासाठी केले त्या शेतकऱ्यांशी बोलले पाहिजे, असे त्यांना मनापासून वाटते. त्यामुळे ते शेतकऱ्यांशी जिथे आणि जशी संधी मिळेल तिथे बोलतात. त्यांच्या सुखदुःखात वाटेकरी होतात. स्वप्नात सहभागी होतात, त्यांचे प्रश्न समजून घेतात, त्याला कृतिशील उत्तरे शोधायचा प्रयत्न करतात. हे जसे जळगावात जैन हिल्समध्ये चालू असते तसेच सर्व देशभर चालू असते. त्यातलाच हा सुसंवाद.

प्रश्न: प्राचार्य - थोडासा प्रश्न, सगळ्यांच्या दृष्टीने अवघड आहे, पण आपल्याला तो अधिकार प्राप्त झाला, असे ह्या संपूर्ण चर्चासत्रातून वाटते, बरीचशी मान्यवर मंडळी, या क्षेत्राचा अभ्यास असलेली आहेत, त्यामुळे शेती, सोडली तर अन्य क्षेत्रात भविष्य दिसत नाही, अंधार दिसतो आहे. तरी या क्षेत्राबाबत महाराष्ट्रामध्ये आजही अशी अवस्था आहे की बहुतांश शेतकरी, काही पीक-वाण सोडले. आपल्याकडे कदाचित तूर, मी ऐकून आहे, तुरीसारखे वाण आहे, ते संकरित वापरले जाते, मात्र प. महाराष्ट्रात अशी काही कडधान्य पिके किंवा अन्यधान्य, पिके असे आहेत की, परंपरेने कित्येक वर्षे, हे वाण आमच्याकडे बदलले जात नाही. शासन आता या बाबतीत प्रयत्न करेल. उदा. कृषी विद्यापीठे काही वाणांकडे कधी पाहतच नाही. त्यामुळे शेतीचे जे उत्पादन आहे, हे एकरी कमी पडते, तर यासाठी काही प्रोत्साहनपर असे काही शासनाने करावे. स्वयंसेवी संस्थावी करावे, यासाठी आपणाला काही करता येईल का? आपला अधिकार या संदर्भात नक्कीच असा आहे. आपण दापोलीच्या कृषी विद्यापीठाला, अकोला, अमरावती विद्यापीठाला त्यासंदर्भात सांगू शकाल, म्हणूनच माझे म्हणणे असे ओ की योग्य भूमिका घेतली तर शेतकरी, बऱ्यापैकी तरेल.

भाऊ: बोला, आपलाही प्रश्न सांगा...

प्रश्न: भाऊ, आमच्या तालुक्यातील आणि जिल्ह्यातील शेतकरी या ठिकाणी दिवसभर फिरले आणि एकूण परिसर पाहिल्यानंतर सर्वचजण भारावून गेले आहेत, खाजगी चर्चेमध्ये, आणि इतके प्रोत्साहित झाले आहेत, परंतु नागेश कुळकर्णी यांनी सांगितल्याप्रमाणे इच्छा खूप आहे, पण काही करता येत नाही, कारण आमची ताकद मर्यादित आहे, आपण मघाशी एक उल्लेख केला, की आपण तिकडचे कांदे इकडे पाठवा, आम्ही त्याची व्यवस्था करू, आपल्याला आवश्यक असणारे कांदे तिकडे होत नाहीत. मी अशी विनंती आपणाला करीन की, तो प्रदेश कांद्यांचा आहे, आपण जो इथे प्रयोग करीत आहात, तशाच प्रकारचा प्रयोग जर आपण खंडाळा तालुक्यात केला आणि तेथल्या शेतकऱ्यांना तशा प्रकारचा जर दिलासा दिला तर ते अधिक संयुक्तिक होईल, असे मला वाटते, अशी विनंती ही मी आपल्याला करतो.

भाऊ: आपले म्हणणे असे आहे की, तो प्रक्रिया कारखाना तिथे असायला पाहिजे!
प्रश्नकर्ता - “हो, असे काही करता आले तर बघा!”

भाऊ: एक प्रक्रिया कारखाना काढायला साधारणपणे ३५ कोटी रुपयांचा खर्च येतो आणि ३५ कोटी रुपये येण्यासाठी, मला त्यात ३० कोटी रुपये तोटा झाला. म्हणजे आजचा हा कारखाना जो कांद्याचा आपण बघत आहात. तो ६५ कोटी रुपये किमतीचा आहे. आणि आता अपेक्षा अशी आहे की या गेल्या ६ वर्षांमध्ये आपण आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठेमध्ये आपले नाव उभे केले आहे, आपल्याला २ पैसे मिळायला आता ह्यावर्षी सुरुवात झाली आहे, ६ व्या वर्षी! गेलेले ३५ कोटी रुपये व्याजाचे आणि नुकसानीचे. ते येत्या ४ वर्षांमध्ये भरून निघतील अशी अपेक्षा आहे. परंतु कोणत्याही प्रक्रियेचा कारखाना जर आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठेवर आपल्याला अवलंबून ठेवायचा असेल, तर त्याची एकूण भांडवली गुंतवणूक एवढी मोठी आहे की, असे तालुक्याच्या ठिकाणी, एखाद्या प्रदेशात ठेवून ते चालण्यासारखे नाही. मात्र आज जर आपल्याला पाहिजे तो कांदा आपण पिकवू शकलो, तर मला वाटते कोणत्याही प्रकारची अडचण नाही. लाल कांदा आणि पांढरा कांदा यांच्यात काहीही फरक नाही. कोणत्याही दृष्टीने तो कमी पडण्यासारखा नाही, फक्त एवढाच फरक असतो की, पांढरा कांदा जर ६ आठवडे चालत असला तर लाल कांदा ८ आठवडे चालतो. या पलीकडे दोघांमध्ये काही फरक नाही. बाजारात लागणारे वाण आपण निर्माण करण्याची सुरुवात होणे आवश्यक आहे. मित्रांनो, एवढा जरी आपल्या मानसिकतेत बदल केला, तरी तो पुरेसा आहे. कारखाना तिथे उभा करायचा फार कठीण प्रस्ताव आहे, पण वेळ आल्यास

तसाही विचार करता येईल. आजच्या परिस्थितीमध्ये तसे मी करू शकणार नाही, हे आपल्यासमोर मी स्पष्टपणे मांडू इच्छितो. दुसरे राहिले यांनी डाळीबद्दल सांगितले, खरोखरंच दुर्लक्षित प्रश्न आहे तो आणि कृषिविद्यापीठाने का लक्ष घालू नये, ही गोष्ट माझ्या अजूनही लक्षात आलेली नाही, परंतु जैन इरिगेशनमध्ये जे प्रयोग चालले आहेत. त्यामध्ये, यापैकी कोणताही प्रयोग केलेला नाही, त्यामुळे यावर मी जास्त प्रकाश टाकू शकणार नाही. परंतु श्री. मगर किंवा जे कोणी आहे कुलगुरू आहेत, त्यांना सांगून जर आपण पत्र लिहिले, तर त्याचा पाठपुरावा करण्याचे काम मी करीन. धन्यवाद!